

но на удосконалення механізмів захисту інтересів творців, їх інтеграції в соціально-економічне життя, розвиток державно-приватного партнерства, державну підтримку суб'єктів інноваційної діяльності в площині максимально ефективного використання потужного інтелектуального потенціалу для відновлення країни.

Зазначені завдання мають знайти відображення в Плані відновлення України, зокрема за напрямками «Відновлення та розвиток економіки» та «Повернення громадян, які тимчасово переміщені, зокрема за кордон та їх інтеграції в суспільно-економічне життя держави».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ПОСИЛАНЬ

1. Данилишин Б. Як держава може підтримати бізнес в умовах війни. *Економічна правда*. 2022. 20 березня. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/03/20/684363/>
2. Касич А., Ткаченко О. Управління інтелектуальною власністю підприємства. *Економіка та суспільство*. 2024. Вип. 59. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3496/3425>
3. Про захист інтересів осіб у сфері інтелектуальної власності під час дії воєнного стану, введеного у зв'язку із збройною агресією Російської Федерації проти України: Закон України від 01 квітня 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2174-20>
4. 99 % українських стартапів потребують фінансової підтримки. *Ucluster*. 28.06.2022. URL: <http://surl.li/dkfji>
5. Коваль І. Роль права інтелектуальної власності в умовах війни і відновлення. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2022. № 5. С. 109–114.
6. План відновлення України. Національна рада відновлення. 01.07.2022. URL: https://uploadssl.webflow.com/625d81ec8313622a52e2f031/62c19ac16c921fc712205f03_NRC%20Ukraine%27s%20Recovery%20Plan%20blueprint_UKR.pdf

ПРАВИЛА ЕТИЧНОЇ ПОВЕДІНКИ ЯК ІНСТРУМЕНТ РОЗВИТКУ ПУБЛІЧНОЇ СЛУЖБИ: НАЦІОНАЛЬНИЙ ТА МІЖНАРОДНИЙ АСПЕКТИ

Краковська А. Є.

Донецький національний університет імені Василя Стуса, Вінниця (Україна)
e-mail: angel@donnu.edu.ua

Одним з важливих інструментів розвитку публічної служби в Україні на сучасному етапі та у повоєнний період є правила етичної поведінки публічних службовців. Особливу увагу треба приділити національному та міжнародному аспектам, особливо в частині огляду нормативно-правових актів України з питань правил етичної поведінки та їх недоліків, а також стандартів Ради Європи та європейської практики.

Система нормативно-правових актів України щодо правил етичної поведінки публічних службовців включає декілька актів, які встановлюють правила поведінки, професійно-етичні вимоги й етичні цінності державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування. Норми, які регулюють правила етичної поведінки (далі – ПЕП) містяться в таких законодавчих актах України: Закон України

«Про державну службу» [1] (визначає обов'язки державного службовця щодо дотримання ПЕП; закріплює, що оцінювання результатів службової діяльності проводиться на підставі відповідних показників та дотримання ПЕП державним службовцем; зазначає, що ПЕП визначаються правилами внутрішнього службового розпорядку; закріплює обов'язок керівника державної служби щодо вжиття заходів для додержання державними службовцями ПЕП для забезпечення службової дисципліни; закріплює порушення ПЕП як один з видів дисциплінарного проступку) та закон «Про службу в органах місцевого самоврядування» [2]; Закон України «Про запобігання корупції» [3] (визначає ПЕП, правила щодо поведінки осіб, одержання подарунків, сумісництва, використання службового становища для неправомірної вигоди, врегулювання конфлікту інтересів, фінансового контролю, прозорості діяльності органів місцевого самоврядування; закріплює за НАЗК повноваження щодо здійснення моніторингу та контролю за виконанням актів законодавства з питань етичної поведінки відповідних осіб, а також надання рекомендаційних роз'яснень, консультаційної та методичної допомоги з питань застосування актів законодавства з питань ПЕП та ін.). Інші закони регулюють етичні принципи та правила етичної поведінки, що стосуються певної групи осіб, а саме депутатів місцевих рад (Закон України «Про статус депутатів місцевих рад» [4]), а також обраних та призначених посадових осіб місцевого самоврядування (Закон України «Про службу в органах місцевого самоврядування»). Також, крім законодавчих актів, норми щодо ПЕП закріплені і в підзаконних актах (Наказ НАДС «Про затвердження Загальних правила етичної поведінки державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування» [5] тощо).

Ці нормативно-правові акти відрізняються за ступенем деталізації правил щодо очікуваної етичної поведінки публічних службовців, вони не враховують особливості різних груп публічних службовців та їхній статус, містять інші недоліки. До того ж реалізація законодавчої бази є недостатньою також через відсутність превентивних або освітніх інструментів, чітких механізмів нагляду та правозастосування. Як наслідок, суб'єкти публічної адміністрації та публічні службовці не мають чітких та достатніх вказівок щодо поведінки, яка від них очікується. У зв'язку з цим необхідно забезпечити розробку та впровадження системи правил етичної поведінки (публічної етики) на відповідному рівні (національному, регіональному, місцевому), врахувавши особливості окремих груп публічних службовців та ризики щодо неетичної поведінки, пов'язані з ними; приділити увагу включенню всіх питань, пов'язаних з публічною етикою, у структуру нормативно-правових актів, що регламентують відповідні правила етичної поведінки з врахуванням нових тенденцій. Як основу для цього можна використати Рекомендації стосовно формування політики у сфері публічної етики на місцевому рівні, підготовлені Центром експертизи доброго врядування Ради Європи у 2023 році [6], в яких

враховано результати опитування фахівців органів місцевого самоврядування та депутатів місцевих рад з питань дотримання правил етичної поведінки, проведеного у червні-жовтні 2023 року цим Центром в рамках Державної антикорупційної програми у партнерстві з НАЗК і за сприяння Асоціація міст України та Асоціації об'єднаних територіальних громад.

Також для вдосконалення чинного законодавства треба звернути увагу і на стандарти Ради Європи та європейську практику з питань боротьби з корупцією, публічної етики тощо. Так, у 1999 році Комітет міністрів Ради Європи ухвалив Резолюцію (97) 24 про двадцять керівних принципів боротьби з корупцією, в якій було розглянуто основні принципи, які необхідно врахувати під час боротьби з корупцією [6]. Деякі з цих принципів є актуальними і для зміцнення правил етичної поведінки на будь-якому рівні, а саме: підвищення обізнаності громадськості та сприяння етичній поведінці; забезпечення того, щоб правила, які стосуються повноважень публічних службовців, враховували вимоги боротьби з корупцією та передбачали ефективні й належні заходи дисциплінарної відповідальності; сприяння подальшій конкретизації поведінки, яка очікується від публічних службовців, за допомогою відповідних засобів (через прийняття «кодексів» / правила етичної поведінки, і забезпечення того, щоб медіа мали свободу отримувати та поширювати відомості щодо питань корупції тощо).

Також треба звернути увагу на Європейський кодекс поведінки для всіх осіб, які залучені до місцевого та регіонального врядування (далі – Європейський кодекс), що був ухвалений Конгресом місцевих та регіональних влад Ради Європи у 2018 році [7]. Метою цього Європейського кодексу є встановлення на європейському рівні етичних принципів та стандартів, які схвалені виборними представниками місцевих і регіональних влад держав-членів Ради Європи [8]. Також цей кодекс виконує багато функцій (надання інструкцій щодо поведінки певних суб'єктів під час виконання публічних обов'язків; інформування широкої громадськості про очікувану поведінку всіх суб'єктів, залучених до місцевого та регіонального врядування; надання консультацій тим, кому доручено забезпечити дотримання цих принципів та підвищити етичні стандарти тощо). Тобто Європейський кодекс встановлює мінімальні стандарти та пропонує два варіанти: або прийняти Типовий кодекс без змін, або скласти власний кодекс поведінки на основі Європейського кодексу, розширивши його так, щоб він охоплював нові проблеми та ситуації у разі їх виникнення.

З аналізу відповідних актів випливає, що на національному рівні існує велика кількість прикладів «кодексів» поведінки / «кодексів» етики, однак існує лише декілька прикладів аналогічних «кодексів» на місцевому / регіональному рівнях (особливо для виборних представників та місцевих / регіональних посадових осіб). Наприклад, в Австрії Рада міста Бад-Фьослау прийняла кодекс поведінки [9] на

основі засад кодексу державної канцелярії (кодекс поведінки визначає їхні обов'язки – запобігання корупції, неупередженість щодо подарунків тощо; плюс зазначає, яких заходів вони мають вживати у ситуації конфлікту інтересів; вирішено питання про обов'язок звітувати про супутню діяльність тощо). У Чорногорії та Республіці Сербської Боснії та Герцеговини прийняли кодекси поведінки на місцевому рівні. Ці кодекси діють, однак їм часто бракує чітких санкцій та ефективного механізму моніторингу.

Також треба звернути увагу на Керівні принципи публічної етики, які ухвалені Комітетом міністрів Ради Європи у березні 2020 року, оскільки вони консолідуєть в одному документі основні принципи, стандарти та рекомендації Ради Європи у цій сфері. Керівні принципи спрямовані на те, щоб допомогти державам-членам створити всеосяжну та ефективну систему правил етичної поведінки (публічної етики), щоб сприяти етичній культурі в публічних організаціях та підтримувати довіру громадян до публічних представників і установ [6]. У цих Керівних принципах зазначено, що система публічної етики повинна містити такі компоненти: стратегія (національна стратегія публічної етики, яка має бути прийнята та адаптована до регіонального / місцевого рівнів); інституції (які будуть незалежними та забезпечать об'єктивну перевірку і сприятимуть прозорості у публічному житті); нормативно-правові акти (повинні передбачати вимоги до «кодексів» поведінки, до процесів управління ризиками, вимоги до публічних службовців, запобігатимуть та зменшуватимуть корупційні ризики, вимоги до відповідних посадових осіб) та «кодекси» етичної поведінки (повинні відображати принципи публічної етики та стандарти поведінки на місцевому / регіональному рівнях).

З аналізу нормативно-правових актів України щодо правил етичної поведінки публічних службовців та з урахуванням європейського досвіду можна сформулювати пропозиції для удосконалення публічної служби: прийняти відповідні національні нормативно-правові акти (або національну стратегію правил етичної поведінки / правил етики, або додати окрему главу / розділ до Антикорупційної стратегії, врахувавши інформацію, що отримана під час опитування у 2023 році Програмою Ради Європи на запит НАЗК, та інші дослідження, висновки тощо); вдосконалити нормативно-правову базу щодо правил етичної поведінки (публічної етики) на місцевому рівні та привести спеціальні закони про публічну службу у відповідність до Закону «Про запобігання корупції»; розробити типові «кодекси» / правила етичної поведінки, адаптовані під конкретні групи публічних службовців; передбачити в нормативно-правових актах такий набір санкцій у випадках порушення правил етичної поведінки, щоб можна було забезпечити можливість застосування цих санкцій на практиці пропорційно вчиненому правопорушенню тощо. Зазначені зміни та доповнення у нормативно-правові акти щодо правил етичної поведінки стануть дієвим інструментом для удосконалення публічної служби в Україні не тільки у повоєнний період, але й сьогодні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ПОСИЛАНЬ

1. Про державну службу: Закон України від 10.12.2015 № 889-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text>
2. Про службу в органах місцевого самоврядування: Закон України від 07.06.2001 № 2493-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2493-14#Text>
3. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>
4. Про статус депутатів місцевих рад: Закон України від 11.07.2002 № 93-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/93-15#Text>
5. Про затвердження Загальних правила етичної поведінки державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування: Наказ НАДС від 05.08.2016 № 158. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1203-16#Text>
6. Рекомендації стосовно формування політики у сфері публічної етики на місцевому рівні. *Центр експертизи доброго врядування Ради Європи*. 2023. URL: <http://surl.li/itjbut>
7. EUROPEAN CODE OF CONDUCT for all Persons involved in Local and Regional Governance. *Committee – Congress of Local and Regional Authorities – Council of Europe*. 2018. URL: <https://rm.coe.int/1680718fbf/>
8. Recommendation No. R (2000). 10 of the Committee of Ministers to Member states on codes of conduct for public officials. 2000. URL: <http://surl.li/ogyhud>
9. Verhaltenskodex (Compliance). Verantwortung für Bad Vöslau. URL: <https://www.bad-voeslau.at/de/rathaus/politik/gemeinderat/verhaltenskodex/>

НОРМАТИВНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ТА КІБЕРБЕЗПЕКИ У СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Кривешко І. В.¹, Міхайліна Т. В.^{2*}

^{1,2}*Донецький національний університет імені Василя Стуса, Вінниця (Україна)*

*e-mail: mihaylina@donnu.edu.ua

Стрімка диджиталізація, що характеризує сучасне суспільство, принесла не лише позитивні зміни, а й загострила численні проблеми, серед яких порушення прав інтелектуальної власності, конфіденційності, втручання у приватне життя особи тощо, що разом охоплюються ємним поняттям інформаційної безпеки, досягнення якої стало одним із найсуттєвіших викликів сучасності.

На думку К. Ю. Ісмайлова, термін «інформаційна безпека» наразі не є коректним за своєю суттю. Замість нього він пропонує вживати термін «інформаційна захищеність» – захист конфіденційності, цілісності та доступності інформації [1, с. 32–33]. Хоча навряд чи доцільно це робити, оскільки термін «інформаційна безпека» у праві України є легалізованим, тобто визначеним у законодавстві. Запровадження ще одного терміна не принесе сутнісних змін, а лише призведе до плутанини та необґрунтованого ускладнення поняттєвого апарату. Д. В. Дубов та М. А. Ожеван ототожнюють кібербезпеку з інформаційною безпекою [2, с. 4; 3, с. 356], що також не є правильним, оскільки інформаційна безпека являє собою більш широке поняття й охоплює стан захищеності суспільних відносин як у власне інформаційному, так і в інформаційно-технічному середовищі. Якщо ж ідеться про кібербезпеку, то вона виступає частиною інформаційної безпеки і опосеред-